EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2010.10.15
KOM(2010) 493 galutinis

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl Tarybos direktyvos 2004/81/EB dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdant nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis, taikymo

TURINYS

1. Įvadas 4
2. Stebėjimas ir įgyvendinimo pažanga 4
3. Bendrosios nuostatos 4
3.1. Apibrėžtys (2 straipsnis) 4
3.2. Taikymo sritis (3 straipsnis) 5
4. Specialiosios nuostatos 5
4.1. Atitinkamiems trečiųjų šalių piliečiams suteikiama informacija (5 straipsnis) 5
4.2. Apsvarstymo laikotarpis (6 straipsnio 1 dalis) 5
4.3. Apsauga nuo nurodymų išsiųsti iš šalies vykdymo (6 straipsnio 2 dalis) 6
4.4. Apsvarstymo laikotarpio nutraukimas (6 straipsnio 4 dalis) 6
4.5. Leidimo gyventi šalyje išdavimas (8 straipsnis) 6
4.6. Leidimo gyventi šalyje galiojimas ir pratęsimas (8 straipsnio 3 dalis) 7
4.7. Aukų priežiūra (7 ir 9 straipsniai) 7
4.7.1. Pragyvenimo lygis, kuriuo užtikrinamas aukų pragyvenimas 7
4.7.2. Pažeidžiamiausių asmenų specialių poreikių tenkinimas (7 straipsnio 1 dalis ir 9 straipsnio 1–2 dalys) 7
4.7.3. Saugumo ir apsaugos poreikiai (7 straipsnio 2 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis) 8
4.7.4. Vertimo raštu ir žodžiu paslaugos (7 straipsnio 3 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis) 8
4.7.5. Nemokama teisinė pagalba (7 straipsnio 4 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis) 8
4.7.6. Medicininė priežiūra (7 straipsnio 1 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis) 8
4.8. Nepilnamečiai (10 straipsnis) 9
4.8.1. Svarbiausi vaiko interesai (10 straipsnio a punktas) 9
4.8.2. Nepilnamečių galimybės naudotis švietimo sistema (10 straipsnio b punktas) 9
4.8.3. Teisinis atstovavimas ir šeimos radimas (10 straipsnio c punktas) 9
4.9. Darbas, profesinis mokymas ir švietimas (11 straipsnis) 9
4.10. Programos ar schemos (12 straipsnis) 9
4.11. Leidimo gyventi šalyje nepratęsimas (13 straipsnis) 10
4.12. Panaikinimas (14 straipsnis) 10
5. Statistika ir skaičiai 10
6. Išvados 11

7. Būsimi pokyčiai 11

1. ĮVADAS

2004 m. balandžio 29 d. Taryba priėmė direktyvą 2004/81/EB dėl leidimo gyventi šalyje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos arba kurie dalyvavo vykdant nelegalios imigracijos padėjimo veiksmus, bendradarbiaujantiems su kompetentingomis institucijomis (toliau – direktyva). Ji taikoma visoms valstybėms narėms, išskyrus DK, IE ir UK[1].

Ši ataskaita parengta pagal direktyvos 16 straipsnį, kuriame nustatyta, kad Komisija pateikia Europos Parlamentui ir Tarybai ataskaitą apie šios direktyvos taikymą valstybėse narėse ir pasiūlo reikiamas pataisas.

Ji grįsta šios direktyvos įgyvendinimo tyrimu[2]. Valstybės narės turėjo galimybę patikslinti ir atnaujinti faktinę informaciją.

2. STEBĖJIMAS IR ĮGYVENDINIMO PAŽANGA

Valstybės narės direktyvą turėjo perkelti iki 2006 m. rugpjūčio 6 d.[3] Komisija padėjo vykdyti šį procesą, rengdama susitikimus su nacionaliniais ekspertais. Pasibaigus perkėlimo terminui, prieš 14 valstybių narių pradėtos pažeidimo nagrinėjimo procedūros. Vėliau, vadovaudamasi Sutarties 226 straipsniu, Komisija pateikė aštuonias pagrįstas nuomones. Dėl dviejų valstybių narių buvo nutarta kreiptis į Europos Teisingumo Teismą: vienu atveju ieškinys buvo atsiimtas, o vienoje byloje buvo priimtas teismo sprendimas[4].

Visos valstybės narės, kurioms ši direktyva privaloma, pranešė apie perkėlimo priemones.

3. BENDROSIOS NUOSTATOS

3.1. Apibrėžtys (2 straipsnis)

Šioje direktyvoje prekyba žmonėmis – tai atvejai, nurodyti Pamatinio sprendimo 2002/629/TVR 1, 2 ir 3 straipsniuose. Tai reiškia, kad, net jei nacionalinė apibrėžtis neturi būti identiška, tačiau iš esmės pakeista ar susiaurinta apibrėžtis gali neigiamai paveikti Direktyvos 2004/81/EB perkėlimą. Šiuo klausimu Komisijos ataskaitoje dėl Pamatinio sprendimo įgyvendinimo ir prie jos pridedamo tarnybų darbinio dokumento[5] nustatyta tam tikrų trūkumų. Ataskaitą priėmusi Komisija paragino atitinkamas valstybes nares kuo greičiau ištaisyti padėtį.

---

1 Šioje ataskaitoje „valstybės narės“ – tai valstybės narės, kurioms direktyva privaloma.

2 Komisijos paremtas ir Akademinio teisės tyrimų apie imigraciją ir prieglobstį Europoje tinklo „Odisėjas“ (angl. *Academic Network for Legal Studies on Immigration and Asylum in Europe 'Odysseus'*) atliktas tyrimas (2007 m.).

3 RO ir BG direktyvą turėjo būti perkėlusios nuo įstojimo į ES.

4 2009 m. gegužės 14 d. sprendimas *Komisija prieš Ispaniją*, C-2008/266.

5 COM (2006) 187 galutinis ir SEC (2006) 525.

3.2. Taikymo sritis (3 straipsnis)

Visos valstybės narės šią direktyvą taiko trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra ar buvo su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų aukos, net jei jie nelegaliai pateko į jų teritoriją.

Valstybės narės gali taikyti šią direktyvą ne tik prekybos žmonėmis aukoms, bet ir trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra susiję su nelegalios imigracijos veiksmų vykdymu. Šia galimybe pasinaudojo devynios valstybės narės (AT, BE, CZ, ES, LU, MT, PT, RO, SE).

Dauguma valstybių narių perkėlimo normas taiko ir suaugusiems, ir nepilnamečiams, o dvi valstybės narės (LT, SK) jas taiko tik suaugusiems. Estijoje nuostatos taikomos nepilnamečiams tik su sąlyga, kad tai atitinka nepilnamečio interesus ir naudinga jo teisėms.

4. SPECIALIOSIOS NUOSTATOS

4.1. Atitinkamiems trečiųjų šalių piliečiams suteikiama informacija (5 straipsnis)

Kai kompetentingos institucijos mano, kad trečiosios šalies pilietis gali patekti į šios direktyvos taikymo sritį, jos informuoja atitinkamą asmenį apie galimybes, kurias suteikia ši direktyva.

Austrija, Ispanija ir Lietuva neparodė, kad įvykdė šį įpareigojimą.

Rumunijos teisės aktai gali kelti problemų, nes juose nenurodyta nei, kuriai institucijai ši pareiga tenka, nei informacijos turinys bei forma.

Nors direktyva formaliai perkelta, yra požymių, kad tam tikrais atvejais kai kuriose valstybėse narėse (EE, EL, NL, PL) kilo praktinių sunkumų, visų pirma, kai aukos nebuvo pakankamai gerai nustatytos. Kai kurias atvejais įtariama auka buvo sulaikyta kaip neteisėtai esantis užsienietis ir nesuteiktas apsvarstymo laikotarpis.

4.2. Apsvarstymo laikotarpis (6 straipsnio 1 dalis)

Visos valstybės narės asmenims, kuriems taikoma ši direktyva, suteikia apsvarstymo laikotarpį. Direktyvoje nenurodoma jo trukmė, tačiau nurodoma, kad ji turėtų būti nustatyta nacionalinės teisės aktuose.

Valstybės narės šį klausimą sprendė įvairiai. Dalis jų (BE, CZ, EL, FR, LU, LV, SK) yra nustatę vieną apibrėžtą laikotarpį (30 dienų arba daugiau). Keliose kitose valstybėse narėse nustatytas tik trumpiausias apsvarstymo laikotarpis, o keletas (EE, FI, DE) yra nustatę trumpiausią ir ilgiausią laikotarpį (iki 6 mėnesių). Kai kurios valstybės narės (MT, PT, RO, SI) yra nustatę tik ilgiausią trukmę (2–3 mėn.).

Lietuvoje nenurodyta apsvarstymo laikotarpio trukmė, o Italijos teisėje jis nėra konkrečiai reglamentuojamas, nors paprastai praktikoje toks laikotarpis suteikiamas.

Lenkijoje leidimas gyventi šalyje ne ilgiau kaip tris mėnesius, kuris gali būti išduodamas visoms prekybos žmonėmis aukoms, laikomas lygiaverčiu apsvarstymo laikotarpiui. Tai, kad ši nuostata yra neprivaloma, neatitinka imperatyvaus direktyvos reikalavimo nustatyti apsvarstymo laikotarpį.

4.3. Apsauga nuo nurodymų išsiųsti iš šalies vykdymo (6 straipsnio 2 dalis)

Pagal direktyvą apsvarstymo laikotarpiu draudžiama vykdyti bet kurį nurodymą išsiųsti iš šalies. Dauguma valstybių narių laikėsi šio reikalavimo.

Tačiau Bulgarijoje nesuteikiama tokio pobūdžio apsauga.

4.4. Apsvarstymo laikotarpio nutraukimas (6 straipsnio 4 dalis)

Pagal direktyvą apsvarstymo laikotarpis gali būti nutrauktas, jei atitinkamas asmuo aktyviai, savanoriškai ir savo iniciatyva atnaujino ryšį su nusikaltimų vykdytojais, arba dėl viešosios tvarkos ir nacionalinio saugumo apsaugos.

Mažiau nei pusė valstybių narių (BE, DE, EE, FI, FR, EL, LU, LV, MT, PL, SE, SK) perkėlė šią neprivalomą nuostatą pagal šiame straipsnyje nustatytas sąlygas.

Nyderlanduose apsvarstymo laikotarpis gali būti nutrauktas, kai auka per tą laikotarpį išreiškia nenorą bendradarbiauti su kompetentingomis institucijomis arba apsvarstymo laikotarpiu iš šalies išvyko; tai viršija direktyvoje nurodytus kriterijus.

Atitinkama nuostata Ispanijoje gali būti per plati, nes pagal ją apsvarstymo laikotarpis gali būti nutrauktas bendraisiais pagrindais, kai institucijos išsiaiškina, kad aukos reikalavimas nepagrįstas.

4.5. Leidimo gyventi šalyje išdavimas (8 straipsnis)

Valstybės narės, prieš išduodamos leidimą gyventi šalyje, turėtų bendrai išnagrinėti: kokios atsiranda tyrimų at teisminio nagrinėjimo galimybės pratęsus asmens buvimą teritorijoje, taip pat ar asmuo parodė aiškius ketinimus bendradarbiauti ir ar jis nutraukė visus ryšius su įtariamais kaltininkais.

Dauguma valstybių narių tinkamai perkėlė šiuos kriterijus.

Kai kurios šalys (BG, LT) papildomai reikalauja, kad auka, siekdama gauti leidimą gyventi šalyje, pateiktų vieną ar daugiau dokumentų, pavyzdžiui, pasą arba atvykimo vizą. Dėl to gali kilti kliūčių faktiškai naudotis pagal šią direktyvą suteiktomis teisėmis, atsižvelgiant į tai, kad kai kurios aukos tam tikromis aplinkybėmis galėjo prarasti visus tapatybės dokumentus.

Pagal Prancūzijos teisės aktus reikalaujama, kad auka, siekdama gauti leidimą gyventi šalyje, kompetentingoms institucijoms pateiktų oficialų skundą. Atsižvelgiant į realią praktiką tai gali viršyti direktyvoje nustatytas sąlygas.

8 straipsnio 1 dalyje išdėstytos leidimo gyventi šalyje išdavimo sąlygos neturi įtakos pagrindams, susijusiems su viešąja tvarka ir nacionalinio saugumo užtikrinimu.

Nemažai valstybių narių (AT, BE, DE, EE, FI, FR, LU, SE, SI) suteikia galimybę tais pagrindais neišduoti leidimo gyventi šalyje. Tam tikrais atvejais ši nuostata yra viena iš bendrųjų leidimo gyventi šalyje išdavimo principų.

Estijoje leidimas gali būti neišduotas, kai yra pavojus, kad asmuo gali pakenkti viešajai tvarkai, visuomenės saugumui, visuomenės moralei arba kitų asmenų teisėms arba interesams; tai viršija direktyvoje nustatytą ribą.

Be leidimų gyventi šalyje, kurie išduodami už bendradarbiavimą su kompetentingomis institucijomis, kai kurios valstybės narės (pvz., AT, BE, ES, HU, IT, LU, NL, PL, SK) suteikia tam tikrų rūšių leidimą gyventi šalyje, atsižvelgdamos į pažeidžiamą aukos padėtį. Tokia galimybė kartais taikoma tik tam tikrų kategorijų asmenims (pvz., nepilnamečiams).

4.6. Leidimo gyventi šalyje galiojimas ir pratęsimas (8 straipsnio 3 dalis)

Pagal direktyvą reikalaujama, kad leidimas gyventi šalyje galiotų bent šešis mėnesius. Jis pratęsiamas, jei toliau vykdomos išdavimo sąlygos.

Daugumoje valstybių narių galiojimo laikotarpis yra ne trumpesnis kaip šeši mėnesiai (AT, CZ, FI, FR, DE, LT, LU, LV, MT, PL, RO, SE, SI) arba vieneri metai (EL, ES, NL, PT).

Dviejose valstybėse narėse (BG, EE) nenustatytas trumpiausias galiojimo laikotarpis arba jis trumpesnis nei šeši mėnesiai.

Visose valstybėse narėse yra nuostata dėl leidimo gyventi šalyje pratęsimo.

4.7. Aukų priežiūra (7 ir 9 straipsniai)

4.7.1. Pragyvenimo lygis, kuriuo užtikrinamas aukų pragyvenimas

Valstybės narės turi užtikrinti, kad atitinkamiems asmenims, kurie neturi pakankamai lėšų, būtų suteiktas pragyvenimo lygis, kuriuo būtų užtikrinamas jų pragyvenimas apsvarstymo laikotarpiu ir bent panaši priežiūra išdavus leidimą gyventi šalyje.

Dauguma valstybių narių suteikia tam skirtą pagalbą pinigais arba natūra.

Austrijoje priežiūra suteikiama tik po to, kai išduodamas leidimas, tačiau nėra specialios nuostatos dėl pagalbos apsvarstymo laikotarpiu, nebent auka prašo prieglobsčio. Tai neatitinka direktyvos reikalavimų.

Be to, kai kuriose valstybėse narėse pastebėta praktinių sunkumų, kai teikiama priežiūra nepakankama siekiant užtikrinti tinkamą gavėjų pragyvenimo lygį. Bulgarijoje nėra duomenų apie įsteigtus prieglobsčio namus aukoms. Lietuvoje aukoms šioje srityje nesuteikiamos specialios teisės: jiems taikomos tokios pačios sąlygos, kaip ir neteisėtai esantiems trečiųjų šalių piliečiams.

4.7.2. Pažeidžiamiausių asmenų specialių poreikių tenkinimas (7 straipsnio 1 dalis ir 9 straipsnio 1–2 dalys)

Valstybės narės tenkina specialius pažeidžiamiausių žmonių poreikius, įskaitant tam tikrais atvejais ir jei numatyta pagal nacionalinę teisę, psichologinę pagalbą. Tai taikoma ir apsvarstymo laikotarpiui ir po to, kai išduotas leidimas gyventi šalyje.

Tačiau tik nedaugelis valstybių narių šioje srityje įtvirtino bendrą nuostatą.

Dauguma valstybių narių priėmė aiškias nuostatas, pagal kurias suteikiama galimybė gauti psichologinę pagalbą.

Bulgarijoje nesukurtos tokią pagalbą teikiančios įstaigos. Estijoje psichologinė pagalba teikiama tik sudėtingomis aplinkybėmis, o aukų patirtos išlaidos atlyginamos *post factum*, dėl

to joms gali būtų sudėtinga praktiškai pasinaudoti šia teise. Austrijoje, Lietuvoje ir Slovakijoje nėra specialių nuostatų dėl psichologinės pagalbos aukoms.

4.7.3. Saugumo ir apsaugos poreikiai (7 straipsnio 2 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis)

Tik kelios valstybės narės priėmė aiškias nuostatas dėl atitinkamų asmenų saugumo ir apsaugos poreikių (BG, EL, FI, FR, LV, MT, PT). Nemažai valstybių narių taiko anksčiau galiojusias aukų apsaugos priemones (CZ, DE, ES, LT, NL, SE, SK).

Austrijoje, Estijoje ir Rumunijoje nėra atitinkamų nacionalinių nuostatų.

4.7.4. Vertimo raštu ir žodžiu paslaugos (7 straipsnio 3 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis)

Dauguma valstybių narių teikia vertimo raštu ir žodžiu paslaugas prieš tai ir po to, kai išduotas leidimas gyventi šalyje (BE, CZ, FI, DE, EL, ES, LT, LU, MT, NL, PT, RO, SE, SK).

Lenkijoje šias paslaugas teikia vyriausybės įgaliotos nevyriausybinės organizacijos.

Kai kuriais atvejais dėl praktinių kliūčių, pavyzdžiui, riboto vertėjų skaičiaus (EL), gali būti nepakankamai pasinaudojama vertimo žodžiu paslaugomis. Austrijoje vertimo raštu paslaugos teikiamos tik po to, kai išduodamas leidimas gyventi šalyje, Slovėnijoje – tik apsvarstymo laikotarpiu, o Bulgarijoje – tik baudžiamojo proceso metu. Estijoje teikiamos tik būtiniausios vertimo raštu paslaugos.

Dėl Latvijos teisės aktų gali kilti problemų, nes juose nėra aiškiai nustatyta, kad prekybos žmonėmis aukos turi teisę į vertimo paslaugas po to, kai išduotas leidimas gyventi šalyje.

4.7.5. Nemokama teisinė pagalba (7 straipsnio 4 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis)

Dauguma valstybių narių perkėlė neprivalomąją nuostatą dėl nemokamos teisinės pagalbos prieš tai ir po to, kai išduotas leidimas gyventi šalyje (BE, BG, CZ, DE, FI, FR, LV, LT, LU, MT, NL, PL, PT, RO, ES, SE, PT).

Graikijoje priimta nuostata dėl atitinkamų teisių, tačiau gali kilti sunkumų jas praktiškai taikyti, kadangi nėra priimta praktinių nuostatų.

4.7.6. Medicininė priežiūra (7 straipsnio 1 dalis ir 9 straipsnio 1 dalis)

Valstybės narės turi užtikrinti neatidėliotiną medicinos pagalbą apsvarstymo laikotarpiu ir būtiną medicinos pagalbą po to, kai išduotas leidimas gyventi šalyje.

Visos valstybės narės šį įsipareigojimą įvykdė. Dalis valstybių narių (BE, CZ, EL, FI, NL, SE) išplėtė taikymo sritį ir teikia ne tik neatidėliotiną, bet ir bendrą medicinos pagalbą prieš tai ir po to, kai išduotas leidimas gyventi šalyje. Lenkijoje ir Portugalijoje bendra medicinos pagalba teikiama po to, kai išduotas leidimas gyventi šalyje.

Nėra duomenų, kad kitos valstybės narės teikia daugiau paslaugų leidimų gyventi šalyje turėtojams, nors direktyvoje tai skatinama ir nurodoma, kad po leidimo gyventi šalyje išdavimo teikiama pagalba būtų bent tokia pati kaip apsvarstymo laikotarpiu.

4.8. Nepilnamečiai (10 straipsnis)

4.8.1. Svarbiausi vaiko interesai (10 straipsnio a punktas)

Valstybės narės, kurios nusprendė šią direktyvą taikyti nepilnamečiams, taikydamos jos nuostatas atsižvelgia į svarbiausius vaiko interesus. Tik keletas valstybių narių yra tai aiškiai nustačiusios savo teisės aktuose (BE, EE, FI, MT, PT, RO, ES, SE). Kitos mano, kad šis principas veiksmingai galioja pagal ratifikuotą JT Vaiko teisių konvenciją arba bendruosius įstatymus. Tačiau gali kilti abejonių dėl šio principo praktinio taikymo.

Pavyzdžiui, tik Ispanija, Prancūzija ir Malta priėmė specialią nuostatą, kuria užtikrinama, kad tvarka atitiktų vaiko amžių ir brandą.

Tik Bulgarija, Graikija ir Portugalija, pasinaudodamos šia neprivalomąja nuostata (10 straipsnio a punktas), nepilnamečiams pratęsė apsvarstymo laikotarpį.

4.8.2. Nepilnamečių galimybės naudotis švietimo sistema (10 straipsnio b punktas)

Visos valstybės narės suteikia galimybę nepilnamečiams naudotis švietimo sistema.

Reikės patikrinti, ar dėl Rumunijos ir Estijos teisės aktų nuostatų, pagal kurias tokios galimybės suteikiamos atsižvelgiant į gyvenamąją šalį, nekyla praktinių problemų.

4.8.3. Teisinis atstovavimas ir šeimos radimas (10 straipsnio c punktas)

Didžioji dauguma valstybių narių laikėsi reikalavimo dėl nelydimų nepilnamečių teisinio atstovavimo. Tačiau Graikijoje neįtvirtintos praktinės nuostatos dėl teisinio atstovavimo sąlygų.

Kelios valstybės narės (AT, CZ, FI, MT, PL, SE, SI) nenustatė reikalavimo dėti visas pastangas, kuo greičiau surasti šeimos narius.

4.9. Darbas, profesinis mokymas ir švietimas (11 straipsnis)

Valstybės narės nustato taisykles, pagal kurias leidimo gyventi šalyje turėtojai turi teisę patekti į darbo rinką, gauti profesinį mokymą ir išsilavinimą.

Visos valstybės narės, išskyrus Rumuniją, suteikia galimybes atitinkamiems asmenims patekti į darbo rinką. Malta nustatė reikalavimą gauti leidimą iš Teisingumo ir vidaus reikalų ministerijos. Dėl to asmenims, siekiantiems pasinaudoti šia teise, gali kilti sunkumų.

Visos valstybės narės, išskyrus Rumuniją, suteikia aukoms galimybę gauti profesinį mokymą ir išsilavinimą.

4.10. Programos ar schemos (12 straipsnis)

Aukoms leidžiama pasinaudoti esamomis programomis ar schemomis, skirtomis normaliam socialiniam gyvenimui atkurti, taip pat numatyta galimybė taikyti atitinkamiems asmenims specialias priemones.

Visos valstybės narės suteikia galimybes aukoms dalyvauti programose, paprastai skirtose prekybos žmonėmis aukoms, arba bendrai imigrantams skirtose programose. Tačiau tik trys valstybės narės (CZ, FI, LV) pasinaudojo galimybe pradėti tikslines programas.

Nė viena valstybė narė nereikalauja, kad leidimas gyventi šalyje būtų pratęsiamas, atsižvelgiant į dalyvavimą atitinkamose programose ar schemose.

4.11. Leidimo gyventi šalyje nepratęsimas (13 straipsnis)

Dauguma valstybių narių nepratęsia leidimo gyventi šalyje, jei nebetenkinamos 8 straipsnio 2 dalies sąlygos arba jei kompetentingų institucijų priimtu sprendimu atitinkama procedūra užbaigta.

Kai kurios valstybės narės (BE, CZ, FI, LU, NL) suteikia galimybę aukoms išduoti nuolatinį leidimą gyventi šalyje pasibaigus procedūrai arba aukai šalyje išbuvus nustatytą laikotarpį.

4.12. Panaikinimas (14 straipsnis)

Leidimas gyventi šalyje gali būti panaikintas bet kuriuo metu, jei nebevykdomos jo išdavimo sąlygos, visų pirma 14 straipsnio a–e punktuose nurodytais atvejais.

Valstybių narių teisės aktuose nustatytos įvairios leidimo gyventi šalyje panaikinimo sąlygos.

Dalis jų (BE, DE, EL, LU, MT, RO) sąlygas nustatė pagal 14 straipsnio nuostatas. Kitos (BG, CZ, ES, FR, EE, LV, NL, PT, SK) nustatė griežtesnius panaikinimo kriterijus.

Švedijoje ir Lietuvoje leidimas gyventi gali būti panaikintas, jeigu atitinkamas asmuo yra įtrauktas į asmenų, kuriems draudžiama atvykti į tas valstybes, sąrašą. Leidimas gali būti panaikintas, be kita ko, ir esant šiems pagrindams: visuomenės sveikatos (LT), leidimo turėtojas jį netinkamai naudoja (PL), pateikti neteisingi arba suklastoti tapatybės duomenys (FI ir SI), pateikta neteisinga informacija arba neslėptos aplinkybės, kurios buvo svarbios leidimui gauti (SE). Atrodo, kad šie reikalavimai viršija 14 straipsnio taikymo sritį.

5. STATISTIKA IR SKAIČIAI

Tik keletas valstybių narių galėjo pateikti duomenų apie išduotų leidimų gyventi šalyje skaičių po direktyvos perkėlimo, o dar mažiau pranešė Komisijai, kiek asmenų suteiktas apsvarstymo laikotarpis.

Iš turimų duomenų[6] apie prekybos žmonėmis aukoms išduotus leidimus gyventi šalyje matyti, kad direktyvos poveikis labai skirtingas. Kai kuriose valstybėse narėse išduota labai daug leidimų gyventi (BE, IT, NL, FR, DE), kai kuriais atvejais daugiau nei 100 per metus. Kitose skaičiai gerokai mažesni, dažniausiai 1–20 per metus (CZ, FI, HU, PL, SE). Dalyje valstybių narių šiuo pagrindu neišduotas nė vienas leidimas gyventi arba nepateikta jokios informacijos (BG, EE, ES, LV, LT, RO, SI, SK).

[6] Duomenys buvo surinkti remiantis *ad-hoc* prašymais, pateiktais rengiant ataskaitą „Odisėjas“, Pamatinio sprendimo dėl prekybos žmonėmis poveikio vertinimą, taip pat neseniai per Integracijos ir prieglobsčio komiteto nacionalinius informacijos centrus.

Reikia pabrėžti, kad turimų duomenų negalima visiškai palyginti, nes kai kurios valstybės narės gali humanitariniais pagrindais išduoti leidimus gyventi šalyje ne tik prekybos žmonėmis aukoms arba netaiko reikalavimo bendradarbiauti su kompetentingomis institucijomis.

Siekdama gauti išsamesnės ir patikimesnės statistinės informacijos apie direktyvos taikymą ir rinkdama duomenis pagal Reglamento (EB) Nr. 862/2007 6 straipsnį, Komisija išnagrinės technines galimybes, kaip surinkti duomenis apie leidimus gyventi šalyje, išduotus pagal perkeltas šios direktyvos normas.

6. IŠVADOS

Vien tik iš turimų duomenų negalima visapusiškai įvertinti šios direktyvos veiksmingumo, tačiau, atrodo, kad jos poveikis nepakankamas atsižvelgiant į bendrus prekybos žmonėmis aukų duomenis ES. Kai kuriose valstybėse nustatoma keli šimtai ar net daugiau nei du tūkstančiai aukų per metus[7], tačiau pagal šią direktyvą išduotų leidimų gyventi šalyje skaičius retai viršija dvidešimt per metus.

Net jei dalis aukų nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį (pvz., jos yra ne trečiųjų šalių piliečiai), tačiau nustatytų aukų ir aukų, kurioms suteiktas specialus leidimas gyventi šalyje skaičius, labai skiriasi. Tai gali reikšti, kad ne iki galo išnaudojamos direktyvos suteikiamos galimybės išardyti prekiautojų žmonėmis tinklus ir apsaugoti aukų teises.

Kai kurie šioje ataskaitoje paminėti trūkumai nėra itin dideli, tačiau dėl tam tikrų gali kilti sunkumų tinkamai įgyvendinant direktyvą. Be to, pasak valstybių narių, kai kurios aukos gali nepasitikėti taikomomis priemonėmis. Tačiau galima daryti prielaidą, kad suteikus aukoms geresnes galimybes susipažinti su informacija apie jų turimas galimybes, direktyva būtų dažniau naudojamasi ir jos poveikis būtų didesnis. Didesnę informacijos sklaidą intensyvesniais veiksmais turėtų užtikrinti valstybių narių kompetentingos institucijos ir nevyriausybinės organizacijos bei asociacijos, kaip nustatyta 5 straipsnyje.

Be to, kad aukos galėtų visiškai pasinaudoti schema, turėtų būti visiškai laikomasi direktyvos nuostatų, susijusių su aukoms taikomomis sąlygomis apsvarstymo laikotarpiu ir leidimo gyventi šalyje išdavimu.

Iš statistinių duomenų taip pat matyti, kad suteiktus galimybę aukoms, kurios dėl įvairių priežasčių nebendradarbiauja su kompetentingomis institucijomis, gauti laikiną leidimą gyventi šalyje, labai padaugėtų aukų, kurios galėtų teisėtai būti valstybėse narėse.

7. BŪSIMI POKYČIAI

Kova su prekyba žmonėmis yra pagrindinis laisvės, saugumo ir teisingumo srities prioritetas.

Kovai su tokio pobūdžio nusikaltimais sustiprinti pradėtos keletas svarbių iniciatyvų, taip pat susijusių su imigracijos politika. 2009 m. birželio 10 d. Komisijos komunikate[8], priimtame atsižvelgiant į Stokholmo programą, pabrėžiama, kad prekyba žmonėmis turi būti visiškai netoleruojama ir reikia investuoti tinkamus išteklius, kad, be kita ko, būtų supaprastintos

---

[7] Pasaulinė prekybos žmonėmis ataskaita, 2009 m. vasario mėn., UNODC.

[8] COM(2009) 262 galutinis.

leidimų gyventi šalyje išdavimo aukoms sąlygos. Stokholmo programoje[9] pabrėžiama, kad kovojant su prekyba žmonėmis turi būti sutelktos visos veiklos priemonės, apimančios prevenciją, teisėsaugą ir aukų apsaugą. Aiškiai nurodyta, kad Sąjunga turėtų optimaliai pasinaudoti savo įgaliojimais, kad sukurtų gerai koordinuotą ir konsoliduotą ES politiką. Komisija paraginta pasiūlyti tolesnius veiksmus, kaip įvairiomis priemonėmis apsaugoti aukas ir joms padėti[10].

Atsižvelgiant į tai nepilnamečių teisėms skirtas itin didelis dėmesys. Stokholmo programoje nurodyta, kad ypatingą dėmesį reikėtų skirti į itin nesaugią padėtį patekusiems vaikams, visų pirma atsižvelgiant į imigracijos politiką (nelydimiems nepilnamečiams, prekybos žmonėmis aukomis tapusiems vaikams ir kt.). Pagal Veiksmų planą dėl nelydimų nepilnamečių[11] ES ir valstybės narės turėtų stiprinti pagalbos prekybos žmonėmis aukoms vaikams veiksmus ir tokia pagalba turėtų aprėpti bent Direktyvoje 2004/81 numatytas priemones.

Komisija, atsižvelgdama į šį raginimą, jau ėmėsi veiksmų. 2010 m. kovo 29 d. ji pateikė teisės akto pasiūlymą, kuriuo aukoms bus užtikrinta didesnė apsauga ir pagalba[12]. Be to, 2011 m. numatyta priimti naują integruotą kovos su prekyba žmonėmis strategiją ir priemones aukoms apsaugoti ir joms padėti[13]. Be to, 2008 ir 2009 m. Komisijos pasiūlymuose, kuriais iš dalies keičiamos Priėmimo sąlygų ir Priskyrimo direktyvos, nurodoma, kad prekybos žmonėmis aukos turi būti laikomos pažeidžiamais asmenimis, kurių specialiuosius poreikius reikia tinkamai patenkinti. Be to, Komisija pradėjo viešą konsultaciją ir atlieka poveikio vertinimą, siekdama 2011 m. pristatyti priemonių, skirtų nusikaltimų ir apskritai smurto aukoms, rinkinį.

Dabar bus svarstomos papildomos priemonės, kuriomis didinamos galimybės taikant imigracijos teisės aktus kovoti su prekyba žmonėmis ir padidinti aukų apsaugą. Šiomis aplinkybėmis Komisija gali apsvarstyti poreikį iš dalies pakeisti direktyvą, įskaitant galimybę išduoti laikinus leidimus gyventi remiantis pažeidžiama aukų padėtimi ir nebūtinai reikalaujant sutikti bendradarbiauti su kompetentingomis institucijomis. Kiti pakeitimai gali būti susiję su konkrečios trukmės apsvarstymo laikotarpiu aukoms, stipresne priežiūros sistema, visų pirma nepilnamečiams, ir sugriežtintu reikalavimu informuoti aukas apie jų teises.

Komisija išnagrinės visus probleminius šios direktyvos taikymo atvejus. Dėl to gali būti susisiekta su valstybėmis narėmis ir (arba), atitinkamais atvejais, imtasi būtinų procedūrinių veiksmų dėl nesilaikymo pagal 258 straipsnį.

---

9 Tarybos dokumentas 17024/09.

10 Direktyva 2009/52/EC dėl sankcijų darbdaviams taip pat iš dalies parengta pagal Direktyvoje 2004/81/EB nustatytą schemą. Joje numatyta panaši leidimų gyventi šalyje išdavimo tvarka trečiųjų šalių piliečiams, kurie dalyvauja baudžiamajame procese, susijusiame su darbu ypatingo išnaudojimo sąlygomis arba nelegaliai dirbančiais nepilnamečiais.

11 COM(2010) 213 galutinis.

12 COM(2010) 95 galutinis.

13 ˇr. Veiksmų planą COM(2010) 171 galutinis.